

Wat doen we met het vak Nederlands?

Welke taalvaardigheid mogen scholen van kinderen vragen en welke stappen moeten zij in de taalontwikkeling realiseren? Nu aanbevelingen van de commissie Meijerink over doorgaande leerlijnen taal en rekenen deels in wetgeving zijn omgezet, wordt dat duidelijk. Het blijkt dat ook het taalgebruik in andere vakgebieden in beeld moet komen: zonder taalbeleid geen doorgaande leerlijnen.

Momenteel integreren steeds meer scholen in Nederland en Vlaanderen het vak Nederlands in nieuwe vormen van leren. In sommige scholen heeft men het vak zelfs gewoon afgeschaft. Is dat de nieuwe trend? Hoe pakken dergelijke scholen het onderwijs Nederlands dan aan? Om deze vragen te beantwoorden en op de discussietafel van elke school te gooien, ontwikkelde de Nederlandse Taalunie een brochure vol videovoorbeelden en analyses. Een werkgroep ging daarvoor filmen in vier heel verschillende scholen. De films werden gemaakt toen de discussie over het Nieuwe Leren in volle gang was, maar het onderwerp blijft brandend actueel. Twee Vlaamse en twee Nederlandse scholen integreren moedertaal in andere vakken, van voorzichtig tot radicaal.

1. Een trioetje met Nederlands

Bram is aan een tafel met breuken bezig, Joanna en Charis zitten aan een pc die Frans spreekt. Elke leerling werkt met een stappenplan en weet wat hem te doen staat. De leraren lopen rond, geven hints, beantwoorden

vragen. Het Sint-Pieterscollege en de Sint-Jozef handelsschool in Blankenberge, een fusieschool voor algemeen vormend onderwijs, startte tien jaar geleden als een van de eerste Vlaamse scholen met een openleercentrum. Dat is een krachtige leeromgeving waar leerlingen naslagwerken, encyclopedieën, kranten, tijdschriften en computers kunnen hanteren en samen kunnen leren. Het vak Nederlands staat gewoon op het rooster, maar aspecten ervan worden in andere vakken geïntegreerd. "In het eerste jaar krijgen de leerlingen drie uur per week begeleid zelfstandig leren", vertelt directeur Rudi Boydens. "Frans, Nederlands en wiskunde vallen dan samen. In het tweede jaar komt er Engels of Latijn bij. De principes van hoekenwerk en contractwerk uit het lager onderwijs vind je hier uitvergroot terug. Leerlingen oefenen competenties zoals informatie opzoeken, instructies goed lezen en toepassen, en reflecteren achteraf. Elke leraar volgt dit op."

2. Nederlands in dienst van andere vakken

Het Sint-Ritacollege (algemeen vormend onderwijs) in Kontich leert zijn leerlingen geleidelijk zelfstandig leren. Hier loopt de vernieuwing vooral via de vakcollega's: Leraren Nederlands ondersteunen hun collega's economie of geschiedenis om hun leerlingen effectieve feedback te geven op het taalgebruik binnen de vakken.

Gonda Van Dyck, leraar geschiedenis: "We maakten vooraf een lijstje met wat de leerlingen, naast de inhouden, moeten kunnen: een verslag schrijven, rapporteren, kritisch informatie opzoeken, presenteren, naar elkaar luisteren, efficiënt discussiëren... Op basis van dat lijstje hebben we het vak Nederlands ingeschakeld. Op onze vraag heeft de collega Nederlands de volgorde van haar leerstofonderdelen aangepast."

Zesdejaars Evelyn: "We moeten een groeps gesprek kunnen modereren. Dat leren we in de lessen Nederlands. Tijdens de seminaries (synoniem?) evalueert de begeleidende leraar ons, die van geschiedenis bijvoorbeeld."

Kristine Waszman, leraar economie: "Mijn collega's Nederlands hielpen me toen de leerlingen hun verslagen inleverden. Ze maakten me duidelijk waarop ik moet letten als ik ze beoordeel. Maar ik kan me nog niet voorstellen dat ik als volwaardig leraar Nederlands moet fungeren. De leraar Nederlands moet blijven bestaan om ons back-up te geven."

3. Nederlands is het terrein van alle leraren

In het Utrechtse Gerrit Rietveldcollege, school voor vmbo-tl, havo en vwo, zitten leerlingen enkele uren per week in 'open domeinen': de muren tussen de klaslokalen zijn gesloopt en ze werken in groepjes aan vakoverstijgende projecten. Ze werken minder klassikaal dan vroeger. Omdat er veel taalzwakke leerlingen zijn, is de school zoveel mogelijk lesuren met Nederlands bezig. Daar werken alle leraren aan mee.

“Leerlingen proberen in groepjes de Nederlandse grammatica te doorgronden. Dat schijnt te werken, ze lijken beter gemotiveerd ook”, zegt Kenneth Gabreels, leraar Nederlands. “Ik besteed nu meer tijd aan presentatievaardigheden die in dienst staan van verschillende vakken. Dat was even wennen, want spelling en grammatica mochten niet het ondergeschoven kindje worden. Maar die dienende rol van Nederlands ga ik niet uit de weg. Gelukkig behoudt het vak wel een aparte plek in het curriculum. Kinderen moeten fatsoenlijk Nederlands beheersen, moeten kunnen formuleren of overleggen, om in welk vak dan ook te presteren.”

4. Nederlands is amper nog een vak

En als we geen aparte vakken meer aanbieden, dus ook geen Nederlands? Daarmee experimenteerde het Vader Rijn College (Utrecht) voor vmbo. Een groot deel van de school ging over naar ‘natuurlijk’, competentiegericht leren met als uitgangspunt opdrachten (‘prestaties’) die betekenisvol zijn voor de toekomstige beroepspraktijk. De leerlijnen die daartoe leiden zijn bekend bij leerlingen en docenten en allerlei vakleerstof is daarbinnen geïntegreerd. “Nederlands als apart vak is zo goed als verdwenen”, licht afdelingsdirecteur Lennert Jansen toe. “Elke prestatie bestaat uit een aantal vaste onderdelen, waarvan taalvaardigheid Nederlands een belangrijk deel uitmaakt. Alle leraren zijn daarom taalleraar geworden. Leerlingen kunnen wel inschrijven voor workshops als ze bijvoorbeeld hun schrijfvaardigheid of spelling willen aanscherpen of leesstrategieën willen ontwikkelen. Ze kiezen daar zelf voor. Onze leraren Nederlands zijn nu coaches in plaats van vakleraren. Ze volgen de leerlingen overal op, ook in praktijklessen. Alle leraren integreren daarbij de leerlijnen voor taalvaardigheid. Leerlingen houden portfolio’s bij zodat we duidelijk zien waar ze staan.”

De nieuwe leraar

Uit de vier schoolportretten blijkt duidelijk dat de docenten er een nieuwe rol bij hebben gekregen. Ze gaan meer begeleiden en ze worden allemaal taalleraar, wat extra vaardigheden en

kennis van hen eist. Om het Nederlands van leerlingen te ontwikkelen, is een rijk taalaanbod nodig met goede leerzame voorbeelden van taalgebruik. Daarnaast veel kansen om zelf functioneel het Nederlands te gebruiken. En natuurlijk de nodige bijsturing in de vorm van feedback en uitleg. Dit vereist dat docenten:

- met leerlingen bespreken welke informatiebronnen ze kunnen hanteren;
- op andere manieren de verwerking en begripbaarheid van het aanbod monitoren;
- taaltaken construeren waarmee leerlingen nieuwe kennis en vaardigheden (of competenties) ontwikkelen met de taal die nodig is om daarover te communiceren;
- zo nodig in extra taalsteun voorzien voor taalzwakke leerlingen;
- zelfstandig werken begeleiden en tegelijk monitoren hoe leerlingen hun kennis en taal ontwikkelen;
- feedback kunnen geven aan leerlingen, als onderdeel van evaluatie en opvolging.

Een omschakeling als deze kun je niet los zien van de levenslange ervaring die elke docent heeft met meer traditioneel onderwijs. Dat betekent dat er veel reflectie van en met docenten nodig zal zijn. Daarbij komt dat alle docenten, niet alleen zij met expertise in het vak Nederlands, dergelijke ondersteuning on-the-job moeten kunnen leveren.

Nederlands in nieuwe vormen

De vier genoemde schoolportretten vindt u terug in *‘Het Nederlands in nieuwe vormen van leren 2007’* - brochure met twee dvd’s. De filmfragmenten met kijkwijzer en theoretisch kader vormen samen discussiemateriaal voor lerarenopleiders, nascholers, onderwijsbegeleiders, schooldirecties en taalcoördinatoren. Het materiaal is te bestellen via <http://taalunieversum.org/onderwijs/publicaties>. Ook gratis downloaden is mogelijk. Een update rond de geportretteerde scholen is te raadplegen op http://taalunieversum.org/onderwijs/nieuwe_leren